

הייתה או לא הייתה הקונספירציה של צופן דה וינצ'י?

אין להתייחס לצופן דה וינצ'י כמו לעלילה בדיונית גרידא. הנחת היסוד של

הספר, שישוע הומצא מחדש מסיבות פוליטיות, היא מתקפה על יסודות הנצרות. בראיון טלוויזיוני הודה המחבר, דן בראון, שעלילת הספר אמנם בדיונית, אך הוסיף כי הוא מאמין שהסיפור סביב זהותו של ישוע אמתי לגמרי. אם כן, מהי האמת? בואו נבדוק:

- האם ישוע נשא לאישה בחשאי את מרים המגדלית?
- האם הייתה אלוהותו של ישוע המצאה של קונסטנטינוס ושל הכנסייה?
- האם הושמד התיעוד המקורי של ישוע?
- האם נתגלו לאחרונה כתבי-יד שמספרים את האמת על ישוע?

האם אכן הייתה קונספירציה ענקית שבעקבותיה הומצא ישוע מחדש? אם נאמין לספר צופן דה וינצ'י – ולעיבודו הקולנועי – זה בדיוק מה שקרה. ריח של קונספירציה נודף מכמה טענות שמועלות בספר סביב חייו של ישוע. בספר נכתב, לדוגמה:

"איש לא טען שישו [כך במקור] הוא המצאה, ואיש לא הכחיש שהיה אדם כזה שהשפיע על מיליוני אנשים. כל מה שאנחנו אומרים זה שקונסטנטינוס ניצל את השפעתו האדירה ואת חשיבותו של ישוע, ובכך עיצב את פני הנצרות והפך אותה לדת שאנחנו מכירים כיום." [1]

האם יש אמת בקביעה המדהימה הזו, שקובע דן בראון בספרו רב-המכר? או שאולי הנחת היסוד שלו היא בסך הכול החומר שממנו קורצו ספרי קונספירציה טובים – בדומה לאמונה שחוצנים נחתו ברזווול שבניו מקסיקו, או שהיה יורה שני על תלולית הדשא ההיא בדלאס, ביום ההתנקשות בחייו של ג'ון פ. קנדי?

כך או כך, הסיפור מרתק. לא פלא שספרו של בראון הפך לאחד מרבי-המכר של העשור.

הקונספירציה סביב ישוע

צופן דה וינצ'י נפתח ברצח של ז'ק סונייר, אוצר מוזיאון בצרפת. מרצה מלומד מהרווארד וקריפטולוגית צרפתייה יפהפייה נדרשים לפענח צופן שהותיר אחריו אוצר המוזיאון רגע לפני מותו. כך נחשפת אחת הקונספירציות החשובות ביותר בתולדות האנושות: ניסיון לטייח את המסר האמתי של ישוע, בניצוחה של אופוס דאי, זרוע חשאית של הכנסייה הקתולית.

לפני מותו, החזיק האוצר בראיות שנועדו להפריך את אלוהותו של ישוע. הכנסייה ניסתה אמנם (כך על פי עלילת הספר) לטייח את הראיות במשך מאות שנים, אך הוגי דעות ואמנים דגולים נטעו רמזים בכל מקום אפשרי: ביצירות אמנות כמו *המונה ליזה* ו*הסעודה האחרונה* מאת דה וינצ'י, באדריכלות של קתדרלות ואפילו בסרטים של דיסני. אלו הן הטענות העיקריות שמועלות בספר:

- הקיסר הרומי קונסטנטינוס זמם להפוך את ישוע לאל.
- קונסטנטינוס בחר אישית את הספרים שנכללו בברית החדשה.
- את הבשורות הגנוסטיות החרימו גברים שביקשו לדכא נשים.
- ישוע ומרים המגדלית נישאו בחשאי והביאו לעולם ילדה.
- קיימים אלפי מסמכים סודיים שמפריכים את עיקרי הנצרות.

בראון חושף את תיאורית הקונספירציה שלו באמצעות המומחה הבדיוני של הספר, ההיסטוריון הבריטי סר לי טיבינג. הלה מוצג כמלומד זקן וחכם, שמגלה לקריפטולוגית סופי נווה כי בוועידת ניקיאה שהתקיימה בשנת 325 לספירה, "התווכחו על היבטים רבים של הנצרות, והצביעו עליהם, כולל שאלת אלוהותו של ישוע.

“עד אותו רגע בהיסטוריה, הוא ממשיך ואומר, "נחשב ישו על ידי חסידיו נביא בן-מותה... איש גדול בעל השפעה עצומה, אבל בכל זאת בשר ודם."

נווה המומה. "לא בן האלוהים?" היא שואלת.

וטיבינג מסביר: "ההכרזה על ישו כבן האלוהים הוצעה באופן רשמי באותה התכנסות, ושם גם החליטו עליה בהצבעה."

"רק רגע. אתה אומר שהאלוהות של ישו היא תוצאה של הצבעה?"

"לא רק זה, תוצאות ההצבעה היו די שקולות, מכריז טיבינג ומותיר את הקריפטולוגית

פעורת פה. [2]

אליבא דטיבינג, ישוע לא נחשב אֵל עד לכינוסה של ועידת ניקיאה ב-325 לספירה, אז גם הוחרם והושמד לכאורה כל תיעוד אמתי של ישוע. על פי אותה תיאוריה, הנצרות כולה מבוססת על שקר.

צופן דה וינצ'י מכר את הסיפור הזה היטב, וחילץ מקוראים רבים אבחנות כמו "אם זה לא היה נכון, לא ייתכן שהיו מפרסמים את זה!" קורא אחר כתב שכף רגלו "לא תדרוך שוב לעולם בכנסייה." אחד המבקרים שיבח את הסופר על שביצע "מחקר ללא רבב." [3] לא רע, יחסית לרומן מתח בדיוני.

בואו נצא לרגע מנקודת הנחה שיש אמת בטענותיו של טיבינג. אם כך הדבר, מדוע בעצם החליטו במועצת ניקיאה לקדם את ישוע למעמד של אֵל?

"המאבק האמתי היה על כוח," גורס טיבינג. "ישו כמשיח היה חשוב לתפקוד הכנסייה והממלכה. מלומדים רבים טוענים כי הכנסייה הקדומה בעצם גזלה את ישו מחסידיו המקוריים, חטפה את המסר האנושי שלו, עטפה אותו בגלימה בלתי חדירה של אלוהות, וניצלה אותו להאדרת כוחה." [4]

במובנים רבים, *צופן דה וינצ'י* הוא תיאורית הקונספירציה האולטימטיבית. אם הנחותיו של בראון נכונות, כולם שיקרו לנו – הכנסייה, ההיסטוריה וכתבי הקודש. אצל רבים מאיתנו, גם האנשים שבטחנו בהם יותר מכול: ההורים או המורים שלנו. והכול כדי לצבור עוד כוח.

צופן דה וינצ'י הוא ללא ספק יצירה בדיונית, אך מתבסס ברובו על אירועים אמתיים (ועידת ניקיאה), על דמויות אמתיות (קונסטנטינוס ואריוס) ועל מסמכים אמתיים (הבשורות הגנוסטיות). אם ברצוננו לחקור את הקונספירציה לעומקה, חובה עלינו להתייחס לטיעונו של בראון, ולהפריד בין עובדות לבדיה.

קונסטנטינוס והנצרות

במאות השנים עד עלייתו לשלטון של קונסטנטינוס, סבלו הנוצרים מרדיפות קשות. אבל אז הגיע קונסטנטינוס, שיצא להילחם על כס השלטון; מספרים עליו שבערב הקרב, ראה בשמיים סימן זוהר של צלב, ומתחתיו המילים "בסימן זה תנצח." הוא יצא לקרב כשהוא וחייליו מצוידים בסימן הצלב, וכך השתלט על האימפריה כולה.

הרגע הזה שבו הפך כביכול הקיסר לנוצרי היה לקו פרשת מים בתולדות הנצרות. רומי הפכה לאימפריה נוצרית. לראשונה זה 300 שנה כמעט, היה זה בטוח – ואפילו אופנתי – להיות נוצרי.

נוצרים כבר לא נרדפו בשל אמונתם. קונסטנטינוס ביקש לאחד את האימפריות המערבית והמזרחית, שהיו נגועות שסעים עמוקים, כיתתיות ושלל פולחנים, בעיקר סביב שאלת זהותו של ישוע.

זהו גרעין אחד של אמת שנמצא בבסיסו של צופן דה וינצ'י, וגרעין של אמת הוא מרכיב חיוני בכל תיאורית קונספירציה מוצלחת. אבל בספר, קונסטנטינוס עצמו הוא מחולל הקונספירציה. אם כן, בואו ננסה לענות על שאלה מרכזית שמציג דן בראון: האם קונסטנטינוס המציא את הדוקטרינה הנוצרית שדוגלת באלוהותו של ישוע?

אלוהותו של ישוע

כדי להגיב לאישומים של בראון, ראשית עלינו לקבוע במה בעצם האמינו הנוצרים לפני שקונסטנטינוס כינס את ועידת ניקיאה.

נוצרים סגדו לישוע כאל עוד מהמאה הראשונה לספירה. אך במאה הרביעית קם מנהיג כנסייה מן המזרח, שפתח בקמפיין להגנה על מושג האל האחד. הוא הטיף לכך שישוע היה יצור מיוחד ונבחר, מורם ממלאכים, אבל עדיין לא אל. אתנאיוס ושאר מנהיגי הכנסייה, לעומת זאת, היו משוכנעים שישוע היה התגלמותו של אלוהים.

קונסטנטינוס ביקש ליישב את המחלוקת, בתקווה להשכין שלום באימפריה ולאחד את הקרע בין מזרח למערב. וכך, בשנת 325 לספירה, כינס בניקיאה (בטורקיה של ימינו) מעל 300 הגמונים מכל רחבי העולם הנוצרי. השאלה המכרעת פשוטה מאוד: האם הכנסייה הקדומה ראתה בישוע את הבורא, או רק ברוא אל – את בן האלוהים או בנו של נגר? מה טענו השליחים על ישוע? עוד מהכתבים הראשונים שלהם עולה שהם ראו בו אל. כשלושים שנה לאחר מותו ותחייתו של ישוע, כתב פאולוס הקדוש שישוע היה אל בצורת אדם (אגרת שאול אל הפיליפים ב', 6-7) גם יוחנן, שתיעד את הדברים ממקור ראשון, מאשר את אלוהותו של ישוע בפסוקים הבאים:

“ בראשית היה הדבר, והדבר היה עם האלהים, ואלהים היה הדבר. הוא היה בראשית עם האלהים. הכל נהיה על-ידי, ומבלעדיו לא נהיה כל אשר נהיה. בו היו חיים... הדבר נהיה בשר ושכן בתוכנו (הבשורה על פי יוחנן א', 1-4, 14).

פסוקים אלה מפרק א' של הבשורה על פי יוחנן התגלו בכתב-יד עתיק יומין, שתוארך בפחמן לשנים 175-225 לספירה. מתוכם עולה בבירור שישוע נחשב אל מאה שנה ויותר לפני שקונסטנטינוס כינס

את ועידת ניקיאה. אנו רואים כעת כי יש ראיות ממשיות שסותרות את טענתו של בראון בצופן דה וינצ'י, שאלוהותו של ישוע הומצאה במאה הרביעית לספירה. אבל מה מספרת לנו ההיסטוריה על ועידת ניקיאה? בראון קובע בספרו, באמצעות טיבינג, שרוב ההגמונים בניקיה פסלו את אמונתו של אריוס שישוע היה "נביא בן-תמותה", או שאימצו את דוקטרינת אלוהותו של ישוע בהצבעה תוצאותיה "היו די שקולות." אמת או שקר?

למעשה, ההצבעה הייתה כמעט פה אחד: רק שני הגמונים מתוך 318 הצביעו נגד. בניגוד לעמדתו של אריוס, שרק האב לבדו הוא אלוהים, אשר ברא את ישוע כישות עליונה, סיכמה המועצה שישוע והאב היו שניהם חלק מאותה מהות אלוהית.

האב, הבן ורוח הקודש נתפסו כשלוש פנים נפרדות שקיימות זו לצד זו בתוך אלוהים אחד. הדוקטרינה הזו של שלוש פנים לאלוהים אחד נודעה בשם הקֶרְדוֹ הניקיאני, והיא עומדת בלבה של האמונה הנוצרית. נכון, אריוס היה משכנע מאוד, ונודעה לו השפעה רבה. ההצבעה פה אחד (כמעט) התקבלה לאחר דיונים ארוכים. אך בסופו של דבר, קבעו משתתפי הוועידה נחרצות שאריוס הוא כופר, שכן אמונתו סותרת את תורת השליחים על אלוהותו של ישוע.

ההיסטוריה מוסיפה ומאשרת שישוע השלים פומבית עם הסגידה של חסידיו. וכפי שכבר ראינו, פאולוס ושליחים נוספים הטיפו לכך שישוע היה אֵל, הראוי לסגידה ככזה.

עוד מימיה הראשונים של הכנסייה, נתפס ישוע כישות עליונה שאיננה רק אדם, ורוב חסידיו סגדו לו כאדון וכבורא עולם. איך יכול קונסטנטינוס להמציא יש מאין את דוקטרינת אלוהותו של ישוע, אם הכנסייה התייחסה לישוע כמו לאֵל 200 שנה ויותר קודם לכן? בצופן דה וינצ'י אין תשובה לשאלה זו.

גיבוש הקאנון

בצופן דה וינצ'י מועלית הטענה שקונסטנטינוס ניסה להשמיד את כל המסמכים שעוסקים בישוע, פרט לאלו שמופיעים בקאנון של הברית החדשה (אותם ספרים שקיבלה הכנסייה כעדויות אותנטיות ממקור ראשון של השליחים עצמם). יותר מזה, נטען בספר שקונסטנטינוס וההגמונים אף שיפצו את תיאורי הברית החדשה, כדי להמציא מדש את ישוע. מרכיב מפתח נוסף בקונספירציה המתוארת בצופן דה וינצ'י מתייחסת לעובדה שארבע הבשורות בברית החדשה נבחרו מתוך "יותר משמונים" בשורות, "שרובן המכריע הוחרמו ונשרפו בידי קונסטנטינוס." [5]

מועלות כאן שתי שאלות חשובות, ומן הראוי שנתייחס לשתייהן. הראשונה היא האם קונסטנטינוס אכן התערב בבחירת הספרים שנכללו בברית החדשה, או ערך אותם כרצונו. השנייה היא האם הוא החרים או השמיד מסמכים שצריכים היו להיכנס לביבליה.

אשר לשאלה הראשונה, מכתבים ומסמכים שכתבו במאה השנייה ראשי הכנסייה וכופרים גם יחד, מאששים את השימוש הנרחב בספרי הברית החדשה. כמעט 200 שנה לפני שקונסטנטינוס כינס את ועידת ניקיאה, קבע מרקיון הכופר ש-11 מתוך 27 ספרי הברית החדשה הם אכן כתביהם האותנטיים של שליחי ישוע.

בערך באותה תקופה, התייחס גם ולנטינוס הכופר למגוון רחב של נושאים ושל פסוקים מתוך הברית החדשה. כיוון ששני הכופרים הללו היו ממתנגדיה הנחרצים של הנהגת הכנסייה הקדומה, אי-אפשר לחשוד בהם ששימשו שופר להגמונים. ובכל זאת, כמו ראשי הכנסייה הקדומה, גם הם התייחסו אל אותם ספרי הברית החדשה שכולנו מכירים היום.

אם נביא בחשבון שהברית החדשה הייתה בשימוש כבר 200 שנה לפני קונסטנטינוס וועידת ניקיאה, כיצד ייתכן שהקיסר התערב בגיבושה או בעריכתה? באותה עת, כבר הייתה הנצרות נפוצה מאוד וקנתה לה מאות אלפי מאמינים, אם לא מיליונים, שהכירו היטב את סיפורי הברית החדשה.

בספרו *צופן דה וינצ'י – התרמית*, מנתח ד"ר ארווין לוצר את ספרו של דן בראון וכותב:

“קונסטנטינוס לא החליט אילו ספרים ייכנסו לקאנון; למעשה, סוגיית הקאנון כלל לא עלתה לדיון בוועידת ניקיאה. באותם ימים, אנשי הכנסייה הקדומה כבר קראו בקאנון של ספרים שהוסכם עליו כדברי אלוהים חיים 200 שנה קודם לכן.” [6]

הקאנון הרשמי היה אמנם רחוק מחתימה, אבל הברית החדשה המוכרת לנו היום נתפסה כאותנטית מעל 200 שנה לפני ועידת ניקיאה.

וזה מוביל אותנו לשאלה השנייה: מדוע נדחו – ואף הושמדו – הבשורות הגנוסטיות והמסתוריות, ומדוע לא נכללו בברית החדשה? בספרו של בראון, קובע טיבינג שהכתבים הגנוסטיים הושמטו מתוך 50 כתבי קודש מוסכמים שהזמין קונסטנטינוס בוועידת ניקיאה. הוא מספר לנו בהתרגשות:

“ כיוון שקונסטנטינוס שידרג את מעמדו של ישו כמעט ארבע מאות שנה אחרי מותו, כבר היו מאות מסמכים שתיעדו את חייו כבן-תמותה. קונסטנטינוס ידע שבשביל לכתוב מחדש את ספרי ההיסטוריה הוא יזדקק למהלך נועז. זה מה שהוליד את הרגע העמוק ביותר בהיסטוריה של הנצרות. ... קונסטנטינוס הזמין ומימן תנ"ך חדש [כך במקור], שוויתר על הבשורות שדיברו על תכונותיו האנושיות של ישו וחיזק את הבשורות שהפכו אותו לבן אלוהים. הבשורות הקודמות הוצאו מחוץ לחוק, קובצו ונשרפו. ” [7]

האם הכתבים הגנוסטיים אכן מתעדים נאמנה את מציאות חייו של ישוע? בואו ננסה להעמיק ולראות אם נוכל להפריד בין אמת לבין בדיה.

"הידענים" הסודיים

הבשורות הגנוסטיות מיוחסות לקבוצה שנקראת גנוסטיקנים (כמה מפתיע). מקור השם במילה היוונית *גנוסיס*, שפירושה "ידע". הגנוסטיקנים האמינו שיש להם ידע טמיר, הנסתר מעיניהם של אחרים.

מבין 52 הכתבים הגנוסטיים, רק חמישה מוכרים כבשורות, וכפי שנראה, 'הבשורות' הללו שונות מאוד מספרי הבשורה שבברית החדשה – מתי, מרקוס, לוקס ויוחנן.

ככל שהתפשטה הנצרות, שילבו הגנוסטיקנים באמונתם לא מעט דוקטרינות ואלמנטים מהנצרות, וכך הפכו את הגנוסטיקה למעין נצרות מזויפת. ייתכן שעשו זאת כדי להמשיך ולגייס מאמינים, ולנצל את שמו של ישוע לקידום מטרותיהם. ואולם כדי להתאים את הלך המחשבה שלהם לאמונה הנוצרית, היה עליהם להמציא מחדש את ישוע, ולהפשיט אותו כליל הן מהפן האנושי והן מהפן האלוהי שלו.

בספרו *The Oxford History of Christianity*, התייחס ג'ון מקמנרס לערבוב הגנוסטי הזה שבין הנצרות למיתולוגיה.

“ הגנוסטיקה הייתה (ועודנה) תיאוסופיה שמרכיביה רבים. התערבבו בתוכה תורת הנסתר ומיסטיקה אוריינטלית, לצד אסטרולוגיה ואפילו כישוף.

הם אספו את ממרותיו של ישוע, שיפצו והתאימו אותן לפרשנות שלהם (כפי שעשו בבשורה על פי תומא), והציעו לחסידיהם חלופה לנצרות, או מעין נצרות יריבה. [8]

המבקרים הקדומים

בניגוד לטענתו של בראון, לא היה זה קונסטנטינוס שתייג את האמונה הגנוסטית ככפירה; השליחים עצמם הם שעשו זאת. כבר במאה הראשונה, רק כמה עשרות שנים לאחר מותו של ישוע, החלה לצמוח גרסה מתונה יחסית של הפילוסופיה הגנוסטית. השליחים התאמצו רבות – גם בדרשותיהם וגם בכתביהם – להוקיע את האמונות הללו, שהיו ההפך הגמור מתורתו של ישוע, שאותה הכירו ממקור ראשון.

שימו לב, לדוגמה, מה כתב יוחנן כותב הבשורה, בשלהי המאה הראשונה:

“ מי הוא דובר שקר בלתי אם הכופר בכך שישוע הוא המשיח? זה הוא צורר המשיח, הכופר באב ובבן. ” (אגרת יוחנן הראשונה ב' 22)

בעקבות השליחים, החליטו פה אחד גם אבות הכנסייה להוקיע את הגנוסטיקה ככת. אב הכנסייה אירנאוס, שחי וכתב 140 שנה לפני ועידת ניקיאה, מאשר שהכנסייה הוקיעה את הגנוסטיקנים וראתה בהם כופרים. כמו כן, הוא דוחה את 'הבשורות' שלהם. ועם זאת, על ארבע הבשורות שבברית החדשה הוא כותב: "לא ייתכן שמספרן של הבשורות גדול יותר, וגם לא קטן יותר מכפי שהוא." [9]

התיאולוג הנוצרי אוריגנס כתב את הדברים שלהלן בתחילת המאה השלישית, מעל מאה שנה לפני ועידת ניקיאה:

“ אני מכיר בשורה מסוימת שנקראת "הבשורה על פי תומא", אחת בשם "הבשורה על פי מתיאס" ועוד רבות אחרות שקראנו – מחשש שניחשב בורים ועמי ארצות בידי אלו שרואים בהם מעיינות של ידע טמיר, רק משום שקראו בהן. ואולם, מתוך כל אלה אישרנו אך ורק את מה שקיבלה הכנסייה, דהיינו רק אותן ארבע בשורות ואין בלתן. ”

[10]

הנה האמת, מפיו של אחד מאבות הכנסייה הנחשבים ביותר. הגנוסטיקנים זהו ככת לא-נוצרית שנים רבות לפני ועידת ניקיאה. אבל ישנן ראיות נוספות שמערערות את הטענות המועלות בצופן דה וינצ'י.

מי פה סקסיסטי?

בראון טוען שאחד ממניעיו כביכול של קונסטנטינוס, כשדחק הצידה את הבשורות הגנוסטיות, היה הרצון לדכא את הנשים בכנסייה. למרבה האירוניה, דווקא הבשורה על פי תומא – אחת הבשורות הגנוסטיות – היא זו שמבזה נשים. היא מסתיימת באבחנה מעוררת מחלוקת, כביכול מפיו של פטרוס [שמעון כיפא]: "תִּצָא נָא מְרִיָּם מִתּוֹכֵנוּ, כִּי אֵין נְשִׁים רְאיוֹת לְחַיִּים (11)". בתגובה, אומר כביכול ישוע לפטרוס שהוא ינחה אותה להפוך לגבר, כדי שגם היא תוכל לבוא אל מלכות השמיים. קרי: נשים הן נחותות. עם אמירות כגון זו, קשה לראות בבשורות הגנוסטיות זעקת קרב למען שחרור האישה.

בניגוד מוחלט לכך, ישוע המתואר בברית החדשה התייחס תמיד לנשים בכבוד ובהערכה. פסוקים מהפכניים כמו זה שלהלן מצויים בברית החדשה בשפע, ושימשו בסיס לקידום מעמד האישה:

“אֵין יְהוּדֵי אֵף לֹא גוֹי, אֵין עֶבֶד אֵף לֹא בֶן חוֹרִין, לֹא זָכָר אֵף לֹא נְקֵבָה, מְשׁוּם שְׁכַלְכֶם אַחַד בְּמִשִּׁים יֵשׁוּעַ” (אגרת שאול אל הגלטים ג' 28).

סופרי המסתורין

הבשורות הגנוסטיות, רובן ככולן, נקראות על שמה של דמות אמתית מהברית החדשה: הבשורה על פי פיליפוס, הבשורה על פי פטרוס, הבשורה על פי מרים, הבשורה על פי יהודה וכן הלאה (נשמע כמו מסדר שמות בבית-ספר קתולי). ואלה הספרים שעליהם מתבססות תיאוריות קונספירציה כמו זו של צופן דה וינצ'י. אבל האם אכן חיברו אותן האנשים ששמותיהם מקשטים אותן?

הבשורות הגנוסטיות מתוארכות לשנים 110-300 לספירה, ואין אף מלומד ראוי לשמו שמאמין כי נכתבו בידי אלו שהעניקו להן את שמותיהן. בספרו המקיף של ג'יימס מ. רובינסון, *The Nag Hammadi Library*, אנחנו מגלים שהבשורות הגנוסטיות נכתבו בידי "סופרים אלמונים, וברובם גם לא קשורים." [12] ד"ר דארל ל. בוק, חוקר הברית החדשה ומרצה בסמינר התיאולוגי של דאלאס, כתב:

“ רובם הגדול של הכתבים הללו מרוחקים דורות רבים מיסודותיה של האמונה הנוצרית, וזו נקודה חיונית שיש להביא בחשבון כששוקלים את תוכנם.” [13]

חוקר הברית החדשה נורמן גייסלר התייחס גם הוא לשניים מהכתבים הגנוסטיים, הבשורה על פי פטרוס ומעשי יוחנן (אין לבלבל בין הכתבים הגנוסטיים הללו לבין ספרי הברית החדשה שנכתבו בידי פטרוס ויוחנן):

“ הכתבים הגנוסטיים לא נכתבו בידי השליחים, הם נכתבו במאה השנייה (ומאוחר מזה), בידי אנשים שהתחזו לבעלי סמכות כדי לקדם את תורתם. היום היינו קוראים לזה הונאה או זיוף.” [14]

הבשורות הגנוסטיות אינן תיעוד היסטורי של חיי ישוע, הן ברובן אוסף של אמירות אזוטריות ואפופות מסתורין, והן משמיטות הרבה מאוד פרטים כמו שמות, מקומות ואירועים. כל זה עומד בניגוד מוחלט לבשורות הברית החדשה, שכוללות מידע רב ושלל פרטים היסטוריים על חייו של ישוע, על כהונתו ועל תורתו.

גברת ישוע

החלק העסיסי ביותר בקונספירציה של צופן דה וינצ'י היא הטענה שישוע ומרים המגדלית נישאו בחשאי והביאו לעולם ילדה שהנציחה את שושלתם. יותר מזה, רחמה של מרים המגדלית, הכלי שנשא את צאצאי ישוע, מתואר בספר כגביע הקדוש שהפך למיתוס, סוד שעליו מגונן מסדר קתולי חשאי בשם מסדר ציון. סר אייזק ניוטון, בוטיצ'לי, ויקטור הוגו וליאונרדו דה וינצ'י הם רק כמה מחברי המסדר, כך על פי הספר.

רומנטיקה. שערורייה. תככים. יופי של חומר לתיאורית קונספירציה. אבל האם זו אמת? בואו נבדוק מה אומרים החוקרים.

בכתבה שפורסמה במגזין *ניוזוויק* הוצגו דעותיהם של גדולי המומחים, והמסקנה הייתה שאין שום בסיס היסטורי לתאוריה שישוע ומרים המגדלית נישאו בחשאי. [15] הטיעון שהועלה בצופן דה וינצ'י מבוסס בעיקר על פסוק אחד ויחיד מתוך הבשורה על פי פיליפוס, ולפיו מרים הייתה בת-לווייתו של

ישוע. בספר של בראון, מנסה טיבינג לבסס את הטיעון שלמילה היוונית לבת-לוויה (koinonos) יש פירוש נוסף: בת-זוג. אך התיאוריה של טיבינג אינה מקובלת על המלומדים. [16]

כמו כן, פסוק אחד בבשורה על פי פיליפוס רומז לכך שישוע נשק למרים. נשיקה בין חברים בעת פגישה הייתה נפוצה מאוד במאה הראשונה, ולא היו לה שום קונוטציות מיניות. אבל גם אם יש אמת בפרשנות של צופן דה וינצ'י, אין שום תיעוד היסטורי שתומך בתיאוריה הזאת. ומאחר שהבשורה על פי פיליפוס היא מסמך מזויף שכתב סופר אלמוני 150-220 שנה אחרי ישו, קשה לייחס לה אמינות היסטורית.

אולי הגנוסטיקנים חשבו שהברית החדשה אינה מספיק רומנטית, והחליטו להוסיף קצת אקשן. תהיה הסיבה אשר תהיה, הפסוק היחיד והסתום הזה, שנכתב מאתיים שנה אחרי ישוע, אינו בסיס מספיק לתיאורית קונספירציה. זה נושא מרתק לקריאה, אבל זו לא היסטוריה.

אשר לגביע הקדוש ולמסדר ציון, גם כאן מעוות בראון את ההיסטוריה. הגביע הקדוש שהפך לאגדה אמור להיות הגביע שישוע שתה ממנו בסעודה האחרונה, אין לו שום קשר למרים המגדלית. וליאונרדו דה וינצ'י לא ידע דבר על מסדר ציון, שנוסד רק ב-1956, 437 שנים לאחר מותו. שוב, זה סיפור מרתק, אבל זו לא תיעוד היסטורי.

המסמכים "הסודיים"

ומה עם הגילוי של טיבינג ש"אלפי מסמכים סודיים" מוכיחים כי הנצרות היא מתיחה אחת גדולה? הייתכן?

אם היו מסמכים שכאלה, החוקרים המתנגדים לנצרות היו חוגגים. כתבים מזויפים שנדחו בידי הכנסייה הקדומה משום שהביעו דעות של כפירה אינן סוד כמוס, הן מוכרות זה מאות שנים. אין בזה שום הפתעה. הם מעולם לא נחשבו חלק מכתביהם האותנטיים של השליחים.

ואם דן בראון מתייחס (באמצעות טיבינג) לספרים החיצוניים, גם המרצע הזה יצא מן השק ומזמן. הספרים החיצוניים אינם בגדר סוד, והם לא מפריכים את הנצרות. חוקר הברית החדשה ריימונד בראון כתב על הבשורות הגנוסטיות:

“ לא מצאנו ולו עובדה אחת חדשה ומאומתת על חייו ופועלו של ישוע, ורק כמה ממרות חדשות שניתן לייחס לו, אולי.” [17]

בניגוד לבשורות הגנוסטיות, שכתבו אלמונים ולא עדי ראייה, הברית החדשה שמונחת היום לפנינו עברה אינספור בדיקות ואומתה פעמים רבות (לחצו כאן כדי לקרוא "האם הבשורות מהימנות?"); והניגוד החריף הזה מנחיל תבוסה לשוחרי הקונספירציות. חוקר הברית החדשה פ.פ. ברוס כתב:

“ אין בעולם קורפוס ספרותי עתיק שנהנה מעושר כזה של ראיות טקסטואליות כמו הברית החדשה. ” [18]

חוקר הברית החדשה ברוס מצגר הסביר מדוע לא קיבלה הכנסייה הקדומה את הבשורה על פי תומא:

“ קשה לומר שמשנתפי הוועידה החליטו לדחות את הבשורה על פי תומא; למעשה, אם אפשר לנסח את זה ככה, הבשורה על פי תומא דחתה את עצמה! היא פשוט לא השתלבה בעדויות האחרות מחייו של ישוע, ושאותן קיבלו הנוצרים הקדומים כעדויות ראייה אמינות. ” [19]

גזר הדין של ההיסטוריה

אם כן, מה עלינו להסיק בעניין תיאוריות הקונספירציה שנוצרו סביב ישוע? קרן קינג, מרצה להיסטוריה של הכנסייה בהרווארד, כתבה מספר ספרים על הבשורות הגנוסטיות, בהם גם The Gospel of Mary of Magdala ו-What Is Gnosticism? קינג היא חסידה גדולה של התורה הגנוסטית, ובכל זאת היא מסכמת, "הטענות הללו על תיאורית קונספירציה... אינן אלא רעיונות שוליים ללא שום בסיס היסטורי." [20]

למרות היעדרן של ראיות היסטוריות, תיאוריות הקונספירציה מוכרות גם היום מיליוני ספרים ושוברות שיאים בקופות. מומחים רבים משלל תחומים משיקים, בהם נוצרים ואתאיסטים כאחד, הטילו ספק בטענות שעולות בצופן דה וינצ'י. אבל ישנם עדיין אנשים נוחים לשכנוע, והם תוהים: אולי בכל זאת יש בזה משהו?

העיתונאי עטור הפרסים פרנק סנסו שאל פאנל של היסטוריונים מדוע אנשים מרותקים כל כך לתיאוריות קונספירציה. פרופסור סטנלי קאטלר מאוניברסיטת ויסקונסין השיב לו: "כולנו אוהבים

סיפורי מסתורין, ועוד יותר מזה קונספירציות. [21]

אז אם תרצו לקרוא על תיאורית קונספירציה מצוינת שנבנתה סביב ישוע, *צופן דה וינצ'י של דן* בראון הוא הספר בשבילכם. אך אם תעדיפו לקרוא את סיפורו האמיתי של ישוע, הבשורות על פי מתי, מרקוס, לוקס ויוחנן יחזירו אתכם אחורה בזמן אל מה שראו, שמעו וכתבו עדי הראייה עצמם. במה תעדיפו להאמין?

האם ישוע אכן קם לתחייה?

והשאלה הגדולה של כל הזמנים: "מי היה ישוע באמת?" האם היה רק אדם יוצא מן הכלל, או שמא אלו, כפי שהאמינו פאולוס, יוחנן ושאר חסידיו?

עדי הראייה של אותם ימים אכן דיברו ופעלו כאילו האמינו בכל לבם שישו קם לתחייה לאחר צליבתו. אם הם טעו, הרי שהנצרות כולה מבוססת על שקר. מצד שני, אם הם צדקו, נס שכזה יאמת את כל מה שאמר ישוע על אלוהים, על עצמו ועלינו.

אבל האם עלינו לקבל את תחייתו של ישוע מכוח האמונה בלבד, או שאולי יש לכך ראיות היסטוריות מבוססות? כמה ספקנים החלו לחקור את התיעוד ההיסטורי, בניסיון להפריך את סיפור התחייה. מה הם גילו?

לחצו כאן וקראו עוד על הטענה הדמיונית ביותר שהועלתה אי-פעם – תחייתו של ישוע!

האם סיפר לנו ישוע מה קורה אחרי שאנחנו מתים?

אם אכן חזר מהמתים, הוא בוודאי יודע מה קורה בצד השני. מה סיפר לנו ישוע על משמעות החיים ועל העתיד שלנו? האם יש דרכים רבות שמובילות לאלוהים, או שמא טען שדרכו היא הדרך היחידה? קראו את התשובות המפתיעות במאמר "למה ישוע?"

לחצו כאן לדיון בשאלה "למה ישוע?" ותגלו מה אמר ישוע על החיים שלאחר המוות.

האם יכול ישוע להביא משמעות לחיים?

המאמר "למה ישוע?" מתייחס לשאלה האם ישוע רלוונטי גם היום. האם יכול ישוע לענות לנו על השאלות הגדולות של החיים: "מי אני?" "למה אני פה?" וגם "לאן אני הולך?" קתדרלות קפואות ותיאורי צליבה הובילו רבים להאמין שהתשובה היא לא, שישוע זנח אותנו כאן להתמודד עם עולם שיצא משליטה. אבל לישוע היו ממרות רבות על החיים ועל הייעוד שלנו על פני האדמה, וכדאי

שנבחן אותן לפני שנתייחס אליו בביטול. המאמר הבא מוקדש למסתורין החשוב מכול: מדוע הלך ישוע על פני האדמה.

לחצו כאן ותגלו גם אתם איך יכול ישוע להביא משמעות לחיים.

הערות סיום

הייתה או לא הייתה הקונספירציה של צופן דה וינצ'י?

1. Dan Brown, *The Da Vinci Code* (New York: Doubleday, 2003), 234
2. Brown, 233
3. Quoted in Erwin Lutzer, *The Da Vinci Deception* (Wheaton, IL: Tyndale, 2004),
.xix
4. Brown, 233
5. Brown, 231
6. Lutzer, 71
7. Brown, 234
8. John McManners, ed., *The Oxford History of Christianity* (New York: Oxford
University Press, 2002), 28
9. Darrell L. Bock, *Breaking the Da Vinci Code* (Nashville: Nelson, 2004), 114
10. Bock, 119-120
11. Quoted in James M. Robinson, ed., *The Nag Hammadi Library: The Definitive
.Translation of the Gnostic Scriptures* (HarperCollins, 1990), 138
12. Ibid., 13
13. Bock, 64
14. Norman Geisler and Ron Brooks, *When Skeptics Ask* (Grand Rapids, MI:
Baker, 1998), 156
15. Barbara Kantrowitz and Anne Underwood, "Decoding 'The Da Vinci Code,'" 54
."Newsweek, December 8, 2003,
16. Quoted in Robinson, 126
17. Quoted in Lee Strobel, *The Case for Christ* (Grand Rapids, MI: Zondervan.
1998), 68

.Quoted in Lutzer, 32 .18
Quoted in Josh McDowell, *The New Evidence that Demands a Verdict* (San .19
(.Bernardino, CA: Here's Life, 1999, 37
Linda Kulman and Jay Tolson, "*Jesus in America*," U. S. News & World Report, .20
.December 22, 2003, 2
Stanley Kutler, interview with Frank Sesno, "*The Guilty Men: An Historical* .21
Review," History Channel, April 6, 2004

(Edit)